

Kuriamoji vaizduotė ir jos ugdymas mokant skambinti Fortepijonu

Šiame straipsnyje pateikiami fortepijono pedagogų samprotavimai apie kuriamąją vaizduotę bei jos ugdymą. Taip pat mokinių pasisakymai apie atliekamus kūrinius. Tikimės, kad surinkta informacija bus naudinga ir įdomi visiems muzikos mokytojams.

Fortepijono pedagogai apie kuriamosios vaizduotės reikšmę mokant skambinti fortepijonu (savo vardų pedagogai pageidavo neskelbti)

Kūrybinė vaizduotė – įgimtas talentas, intelektas, variklis, kuris skatina kurti. Tai priklauso nuo įgimtų kūrybinių galių, išsilavinimo, turimų žinių, įspūdžių iš išorinio gyvenimo. Šiame procese svarbu noras ir domėjimasis. Kūrybinė vaizduotė padeda įžvelgti muzikos kūrinio esmę.

Išmokyti to neįmanoma, jei nėra asmeninio susidomėjimo, jei nėra noro kurti. Pedagoginėje veikloje visa tai pasiekama sąmoningu supratimu, be prievartos. Savo darbe skatinu muziką interpretuoti ir atlikti individualiai, remiantis savo asociacijomis, nebūtinai, kaip užrašyta natose. Matau, girdžiu pats. Skatinu vengti atlikimo stereotipų.

Kūrybinė vaizduotė – tai nuotaika, išraiška, emocijos. Tai vienas iš svarbiausių(reiškinijų) procesų, darbe su vaikais. Vaizduotės pagalba galima suprantamiau ir aiškiau vaikams atskleisti muzikos esmę, kūrinio idėją.

Vaizduotę skatinu įvairiais emocijingais pasakojimais, pavyzdžiais iš aplinkos. Daug dėmesio skiriu programinei muzikai, skatinu atkreipti dėmesį į pavadinimą. Tai vaikams greičiau sukelia asociacijas apie kokio nors daikto, reiškinių ar nuotaikos išskirtinius bruožus. Be abejo kiekvienas vaikas mąsto ir išsivaizduoja individualiai, priklausomai nuo jo asmeninės patirties. Dirbdama su vaikais pastebėjau, kad gera socialinė aplinka ne visada turo teigiamą įtaką kūrybinės vaizduotės išraiškai. Tokie vaikai yra pasyvesni, juos sunkiau sudominti, jie vaizduotę mažiau naudoja savo kūryboje ir gyvenime. Vaikai, kurių ne itin turtinga aplinka daiktais, pramogom yra aktyvesni, turi daugiau idėjų, drąsesni, jiems viskas įdomu. Jų skurdesnė aplinka reikalauja platesnio kūrybinio požiūrio į paprastus dalykus, jie priversti ieškoti įvairių sprendimo būdų atitinkamose gyvenimo situacijose.

Kūrybinė vaizduotė – intelekto, žinių, suvokimo, mąstymo sintezė. Tai labai plati sąvoka, apimanti daug žmogaus protinės ir praktinės veiklos sričių. Tai sugebėjimas atrasti sąsajas tarp skirtingų sričių ir reiškinių, tam, kad atskleisti ir sukurti naują vaizdinį. Pvz.: atitinkamos epochos meno rūšys yra susiję tarpusavyje. Kad atrasti sąsajas esmę, reikalinga daug dailės literatūros, muzikos meno tradicijų žinios. Kūrybiniame procese kiekvienas žmogus asociacijas mieliau pritaiko iš jam artimesnės srities. Pvz.: sodri kūrinių kulminacija romantiame kūrinyje gali būti kaip sultingas kepsnys, polifonija – kaip gotikinė architektūra, impresionistų akordai – spalvų sluoksniai. Visa tai padeda giliau priartėti prie kūrinių idėjos ir meninio atlikimo.

Kūrybinė vaizduotė – galiu pavadinti vienu žodžiu, kad tai yra „Viskas“. Darbe su vaikais yra pagrindinė veikla, be kurios neįmanomas kūrybinis darbas. Darbe visada stengiuosi kalbėti kuo vaizdingesne kalba, dirbdama su kūrinių interpretacija, naudoju asociacijas, susijusias su daiktais ir reiškiniais iš aplinkos. Šiame procese naudoju daug vizualinių priemonių. Tai įvairūs paveikslėliai, daiktai. Esu pastebėjusi, kad paveikslėliai padeda vaikams geriau prisijaukinti ir įsigyventi į kūrinius. Teorinė mokymo medžiaga perteikiu eilėraščių ir muzikinių pavyzdžių. Vengiu „sausų“ teorinių paaiškinimų(teiginų). Siekiu, kad teiginys išsautų atitinkamas emocijas ir įspūdžius. Suformuoti gilūs įspūdžiai apie muziką ir grojimą, ilgai išlieka ir ugdo susidomėjimą. Šiuo atveju natose užrašyti ženklai, skatina vaiką mąstyti daugiau kūrybiškai, nei dirbtinai atlikti muzikinius niuansus. Kai vaikai atlieka muziką, galima įžvelgti, kaip kūrybiškai jie mąsto. Ar garsas, štrichai, dinamika, rankų judesiai atskleidžia muzikos turinį ir idėją. Skatindami vaikų kūrybinę

vaizduotę, puoselėju individualią saviraišką. Savo darbe, ugdydama kūrybinę vaizduotę, stengiuosi padėti vaikams kūrybiškai atsiskleisti, skambinant fortepijonu.

Kuriamąją vaizduotę tapatinu su muzikos kūrinio įvaizdžio kūrimu. Jo formavimas susijęs su štrichais, dinamika, pavadinimu. Asociacijų pagalba, sukuriamas naujas vaizdinys, kuris atskleidžia kūrinio idėją. Taip pat svarbu atliekant muziką, sukurti ir suformuoti epochos vaizdinį, išlaikant to meto muzikos atlikimo tradicijas. Tam reikalingos ir papildomos žinios apie istoriją ir meną. Kiekviena muzikos išraiškos detalė tarsi įpareigoja ją pateikti būtent taip, kad kuo artimiau būtų atskleista kūrinio idėja. Vaikams lengviau kurti įvaizdį, kai yra programinis pavadinimas. Jis kartu įpareigoja, bet kartu duoda laisvę vaizduotei, atskleidžiant savo jau turimą suformuotą įvaizdį apie šokį, daiktą, reiškinį.

Kuriamoji vaizduotė muzikoje – tai meninio vaizdo kūrimas ir jo įgyvendinimas muzikos kūrinyje, kuomet atskleidžiama meninė kūrinio idėja. Tačiau, nemanau, kad darbe su vaikais, yra svarbu skirti didelę dėmesį kuriamosios vaizduotės lavinimo procesui. Didesnį dėmesį skiriu kokybiškam techniniam, tiksliam štrichų, dinamikos atlikimui. Manau, kad kūrinio meninis vaizdinys gimsta ir susiformuoja savaime, individualiai, priklausomai nuo asmeninio poreikio ir dažnai palieku spręsti tai mokiniui asmeniškai ir viešai to neįvardijant.

Kadangi muzikos menas yra viena iš pagrindinių meno šakų, ji yra neatsiejama nuo kūrybos, vaizduotės. Norint sukurti kažką naujo, originalaus, reikalingi gabumai, kūrybiškumas. Mokytojui, ugdant jaunąją muziką, vienu pagrindiniu pedagogikos aspektu tampa vaizduotės lavinimas. Šiame mokymo procese ypatingai svarbus yra pedagogo talentas. Nes čia nepakanka vien sugebėjimo vien pateikti žinias, patirtį. Reikalingi gebėjimai kūrybingai dirbti, pažadinant mokinio vaizduotę, mąstymą, kūrybines dvasias būsenas, sužadinant kūrybinį aktyvumą. Dirbant su mažaisiais atlikėjais ir ugdant jų kūrybiškumą, vaizduotę, svarbu vaiko pasaulėjautai artimos suprantamos, lengvai suvokiamos programos išrinkimas. Tam tinka įvairūs programiniai kūrinėliai. Dirbant polifoninius kūrinius ypatingai svarbi tampa vaizduojamojo meno, dailės galia. Mėgstantiems piešti mokiniams „atspindėjimas“ muzikos kūrinio piešinyje – viena iš puikiausių kūrybingos vaizduotės skatinimo formų. Tačiau vaikams augant, įgaunama vis naujų žinių, įgūdžių, keičiasi vaizduotės vystymo lygmuo, sudėtingėja fantazijos kuriami vaizdiniai. Nepakanka „sausai“ teoriškai išdėstyti vieno ar kito žanro specifikai būdingus bruožus. Kūrinių teksto suvokimui, ypatingos dvasinės būsenos sukūrimui pasitarnauja poetiniai tekstai. Vėliau bandant perteikti balso intonacijas, nuotaiką skambinant fortepijonu (intonuojant). Šis vokalinis darbo metodas bus svarbus visą atlikėjo-menininko gyvenimą, ieškant išraiškingo kūrinio skambėjimo, frazių logikos, raiškos ir skambesio grožio, ypatingai kantileninio pobūdžio kūriniuose. Kūrybinė veikla teikia daug džiaugsmo ir pasitenkinimo ne tik vaikystėje, bet ir vėliau menininko gyvenime. Ji leidžia pajusti gyvenimo prasmę ir, kadangi kūrybiška asmenybė siekia saviraiškos, geriausia saviraiškos forma yra kūryba.

Kūrybinė vaizduotė – tai gebėjimas mintyse sukurti vaizdinį, jausmą, konkrečią programą, sumanymą, kuris padeda įgyvendinti meninę idėją. Darbe su vaikais, kūrybinė vaizduotė viena iš svarbiausių veiklos sričių. Priklausomai nuo susiformavusių asmenybės savybių, aplinkos, poreikių, mąstymo, atminties, kūrybinių improvizacinių sugebėjimų, kiekvieno vaiko vaizduotė pasireiškia skirtingai. Vaikams kalbėdama apie muziką, garsą ir judesį visada sieju su vaizdiniu. Muzikoje nėra beprasmių garso bei judesio. Pritaikydama įvairius vaizdingus pavyzdžius, siekiu, kad vaikai kuo giliau išmokyti suvokti muzikinę kalbą ir atlikdami kuo įtaigiau perteiktų kūrinio meninę idėją.

Kūrybinė vaizduotė - tai labai plati meninės veiklos sritis. Tai intelekto, žinių, išvystyto meninio skonio, mąstymo sintezė. Bendrame mokomajame procese, kūrybinės vaizduotės vystymasis daug priklauso ir nuo pedagogo asmenybės ir profesionalumo. Profesionali pedagogo veikla, gali labai įtakoti vystymosi procesą lavinant vaizduotę. Tai priklauso nuo to, kaip pedagogas sugeba organizuoti mokymo procesą, sukurti kūrybinę aplinką, perduoti atlikėjišką muziką patirtį, tokiu būdu pažadindamas mokinio vaizduotę, mąstymą, kūrybinį aktyvumą. Tačiau, kaip žinoma, kad galutinio rezultato sėkmė, yra abipusė pedagogo ir mokinio kūrybinė veikla. Čia daug lemia mokinio žingeidumas, jį formuojanti aplinka, intelektas, emocionalumas. Kuriant kūrinio meninį vaizdinį, ne mažiau svarbesni yra techniniai skambinimo įgūdžiai. Mokinys gali turėti

labai turtingą kūrybinę vaizduotę, tačiau jei nėra tam tikro lygio skambinimo įgūdžių, nukenčia ir vaizdingas, meniškas atlikimas. Tam, kad kūrybinis procesas būtų pilnavertis, savo darbe siekiu apjungti visas veiklos sritis, tam kad pasiekti reikiama rezultatą.

Kuriamąją vaizduotę tapatinu su muzikos kūrinio įvaizdžio kūrimu, pasitelkiant emocijas, žinias patirtį, įžvalgumą. Šis kūrybinis procesas priklauso nuo daugelio asmenybės bruožų bei vertybių supratimo. Kiekvienam vaikui atskira frazė kelia skirtingas asociacijas. Vieni muziką suvokia labai buitiškai, kiti mano joje gilesnę prasmę. Didelis pedagogo talentas, pasikliaunant žiniomis ir patirtimi, sugebėti išmokyti vaiką suvokti ir atlikime atskleisti kūrinio meninę prasmę. Savo darbe akcentuoju, kad muzika yra tarsi gyva kalba. Todėl, naudoju daug pavyzdžių iš kalbos elementų. Dažnai pagal muzikos išraiškos priemones, su mokiniais kuriame atliekamo kūrinio siužetus.

Mokinių pateikti atliekamų fortepijoninių kūrinių apibūdinimai

Ugnė, 8 metai

Mokinė pasirinko ir atliko kūrinėlį „Voveraitės“.

Kūrinėlis parašytas iš daug trumpų natų, atliekamu stacato štrichu. Voveraitė yra greitas ir judrus gyvūnas, todėl stacato štrichas ir aukšti garsai atspindi jos charakterį. Skambančios stacato natos į viršų tarsi bėgančios voveraitės į medį. Grodama foršliagus įsivaizduoju, kad voveraitė graūžia riešutus. Ši dalis linksma ir nuotaikinga. Toliau muzika skamba žemuose registruose ir su pedalu. Ši grėsminga nuotaika panaši į vilko atėjimą.

Šis kūrinys turi lėtąją dalį, kurią pavadinau valsu. Ši vieta gražiausia kūrinėlyje, nes ją reikia groti su pedalu, be to ji ir sunkiausia. Čia pasikeičia nutaika ir reikia klausyti, kad natos nesusiliedamos jungtųsi į legato, skirtingai, kaip prieš tai grojamas stacato. Valsas baigiasi ritenuto, tarsi voveraitės abejoja, šokti ar ne? Kūrinėlis baigiasi vėl linksmai. Grodama stengiuosi, kad natelės būtų kuo lengvesnės ir šoklesnės, tarsi linksmos voveraitės.

Ieva, 7 metai

Mokinė pasirinko ir atliko kūrinėlį „Laikrodis“

Visame kūrinėlyje, tarsi laikrodžio tiksėjimas, žingsniuoja ketvirtinės stacato natos.

Gražiausia vieta, kur kūrinėlio viduryje atsiranda Fa diezas. Prieš tai visos minutės, t. y. ketvirtinės natos buvo nuoseklios, o ši minutė buvo nenumatyta ir atsirado staiga, todėl ją pavadinau „ netikėta minute“. Ji labai išsiskiria ir papuošia šį kūrinėlį. Kūrinėlis baigiasi garsiai ir labai aukštame registre, tarsi suskambo žadintuvas.

Aušra, 8 metai

Pasirinktas ir atliktas „ Pelenės valsas“.

Šiame kūrinėlyje skamba labai įvairi muzika. Pagal ją galima būtų papasakoti visą pasakos apie Pelenę istoriją. Pradžioje, pirmosiose frazėse natelės turi būti tokios lengvos, tarsi pelenė atbėga krištoliniais bateliais į puotą. Jei grosi tas natas ilgais ir sunkiais garsais, pelenės bateliai nebus tokie lengvi ir maži. Gražiausia vieta kūrinėlyje, kur suskamba D7. Ji reikia labai gerai išklausyti ir kartu šiek tiek nustepti, nes princas paima į rankas pamestą pelenės batelį.

Pabaigoje skamba valsas, kaip prisiminimas. Ji groju ramiai, svajingai.

Tomas, 8 metai

Mokinys pasirinko ir atliko kūrinėlį „Vištelė“

Šis kūrinėlis labai nuotaikingas. Ji smagu groti, nes daug natų stacato ir akordų su sekundomis. Jei gročiau viską legato, tai reiktų visai kitaip pavadinti šį kūrinėlį, nes jis būtų visai kitos nuotaikos. Čia svarbiausios trumpos, aktyvios stacato natos, kurios turi skambėti taip, tarsi snapu lestų vištelė.

Labiausiai patinka groti vidurinę eilutę. Ten labai smagūs akordai, kuriuos galima groti garsiai ir aštriai, nes čia tarsi sunerimusi vištelė ieško ir kviečia savo viščiukus. Pabaigoje reikia groti pakaitomis su dešine ir kaire, tarsi vienos rankos melodija klausia, o kitos – atsako, kaip kalbėtusi vištelė su viščiukais.

Akvilina, 8 metai

Mokinė pasirinko ir atliko V.A. Mocarto Adagio

Tai labai lėta ir rami muzika. Ją atlikti yra nelengva, nes turi būti labai gržiai ir išraiškingai išdainuotos frazės. Kūrinėlis tarsi pasakų pilis su daug kambarių. Pradėdama groti kiekvieną frazę, įsivaizduoju, trasi atidaryčiau duris į skirtingus kambarius.

Gražiausia yra vidurinės dalies melodija.

Rasa, 8 metai

Mokinė pasirinko ir atliko pjesę „Varlytės“

Melodiją sudaro stacato natos, panašios į varlyčių šokinėjimą. Jos atšokuoja iš toli, todėl pradedu groti piano. Jos vis artėja, grojant crescendo iki forte. Stacato natelės svarbios todėl, kad būtų galima pirštuku atsispirti ir nušokti į ketvirtinę natą. Vidurinėje dalyje skamba varlyčių šokis, nes čia jau nėra stacato natų. Ši vieta man pati gražiausia, nes išraiškingesnė ir aiškesnė melodija, kurią galima net padainuoti. Pabaigoje vėl varlytės staiga nušokuoja stacato natelėmis.

Justas, 8 metai

Mokinys pasirinko ir atliko „Regtaimą“.

Linksmas ir įdomus džiazinis kūrinėlis, nes labai įdomiai ir neįprastai kaitaliojasi ritmas. Atliekant šį kūrinių labai svarbu tiksliai pagroti sinkopes. Jei gročiau visas natas lygiai, tada jis būtų panašus į polką, nes išnyktų sinkopės. Vidurinėje dalyje pasikeičia nuotaika, nes atsiranda liūdni akordai. Visame kūrinėje kairės rankos partijoje boso melodija yra tarsi pamatas, kuris neleidžia natelėms „nuklysti“. Todėl jį reikia visada labai gerai girdėti, tarsi grojant kitu instrumentu.

Austėja, 9 metai

Mokinė pasirinko ir atliko pjesę „Mechaninis žaisliukas“

Grodama šį kūrinių tarsi žaidžiu su prisukamu mechaniniu žaisliuku. Pradžioje kūrinio greitai subėgančios natos – tai tarsi rakteliu prisuku žaisliuką. Toliau nuolat mechaniškai skambančios aštuntinės sudaro tikslaus, ritmiško judėjimo įspūdį. Dešinėje skambanti melodija išreiškia mechaninės lėlės atliekamus įvairius judesius. Šiame kūrinėje svarbiausia labai tiksliai atlikti visus štrichus ir dinamiką, kurie atspindi žaisliuko judesius įvairovę ir nuotaiką. Po kulminacijos staiga lėlė sustoja, nes atsirado ritenuto. Toliau kūrinys tęsiasi kaip pradžioje greitomis subėgančiomis natomis į akcentuotą aštuntinę natą, tarsi iš naujo žaislas vėl prisukamas. Šį kūrinių groti yra nenuobodū. Kiekvieną kartą jį galima atlikti skirtingai, priklausomai nuo to, kokios tuo metu nuotaikos žaisliuką įsivaizduoju.

Marija, 8 metai

Mokinė pasirinko ir atliko pjesę „Ežiukas“.

Šis kūrinėlis yra apie mažą, spygliuotą žvėrelį. Abiejose rankose melodija išdėstyta tarsi būtų „išardytas“ akordas iš trijų garsų. Labai nesunku atspėti kūrinėlio pavadinimą, nes labai gerai girdisi aštrūs ir trumpi stacato su akcentais. Pirštų galiukai turi būti kaip spygliukai. Tačiau, kad būtų aštresnis įdūrimas, labai svarbu ryškiai pagroti sekundas su akcentu.

Martyna, 9 metai

Mokinė atliko mažą, nesudėtingą polifoninę pjesę.

Šis kūrinys yra polifoninis ir skamba kaip duetas, kur nėra pritarimo. Abiejose rankose parašytos melodijos yra savarankiškos, vienodai svarbios visame kūrinėje jos tarsi persipina. Tačiau melodijos turi skirtingą skambėjimo spalvą. Dešinės rankos melodija skamba šviesiai, nes ji yra aukštesniame registre, o kairės rankos melodija tamsesnė ir sodresnė, nes išsidėsčiusi žemesniame registre. Kūrinėje svarbiausia nuolat priminti ir išryškinti pagrindinę melodiją, vadinamą tema. Joje nusakoma nuotaika ir pagrindinė

kūrinio mintis. Ši melodija panaši į klausimą, kai kyla melodinė linija iki aukščiausios natos ir sustoja, ir į atsakymą, kai melodija ramiai nusileidžia žemyn. Šis kūrinys sudaro įspūdį, tarsi ramiai kalbėtusi du žmonės skirtingais balsų tembrais.

Edita Šapolaitė